

Hustyper i vikingetid og tidlig middelalder

Udviklingen af hustyperne i det gammeldanske område fra Ca. 800-1200 e. Kr

Af Hans Skov

1. Indledning

En gennemgang af 171 lokaliteter med hustyper fra tidsrummet Ca. 800-1200 e.Kr. i det gammeldanske område ligger til grund for denne artikel.¹ Ved det gammeldanske område forstås det nuværende Danmark, Sydslesvig, Skåne, Halland og Blekinge. Indsamlingen af dette materiale er sket ved gennemgang af de litterære kilder, korrespondance med museer der lå inde med upubliceret materiale og ved personligt at gennemgå beretninger og fund fra upublicerede udgravninger med hustomter. Det skønnes, at undersøgelsen, alt efter hvilken hustype der er tale om, dækker mellem 80-100 % af det materiale, der indtil foråret 1993 var fremdraget.²

2. Dateringsgrundlaget

Dateringsgrundlaget for de forskellige huse er i vid udstrækning baseret på udgravernes tolkninger af fundmaterialet.³ Justeringer af udgravernes dateringer er kun foretaget i de få tilfælde, hvor en klar fejl-datering foreligger. Dateringerne bygger i vid udstrækning på dels det keramiske fundmateriale og dels på stratigrafiske iagttagelser på de enkelte udgravninger. I mindre grad udgøres dateringsmaterialet af andre fundgrupper (klæbersten, smykker, redskaber, mønter osv.). Naturvidenskabelige dateringer er desværre relativt sjældne. I denne kategori dominerer C-14 dateringer efterfulgt af dendrokrono-

logi og TL. Endelig findes der en del hustomter, der blot er dateret ud fra hustypologi. Sidstnævnte kategori er ikke tillagt afgørende vægt i forbindelse med udarbejdelsen af dateringsoversigterne for de forskellige hustyper, da en datering alene ud fra hustypologi kan bygge på ringslutninger.

3. Definition af de enkelte hustyper

Følgende hustyper er omtalt i teksten: treskibede huse, huse med ydre skråstivere langs langvæggene (»Trelleborghuse«), enskibede huse med jordgravede vægstolper, toskibede huse (midtsulehuse), udskudshuse, syldstenshuse, grubehuse og »staklader«.

Ved et treskibet hus forstås der huse med parvist anbragte indre tagbærende stolper. Stolpeparrene nærmest gavlene må i vikingetiden være anbragt i selve gavlen. Dette træk bliver almindeligt i løbet af 700-årene, og er anvendt som kriterium for, at der er tale om »vikingetids« huse og ikke germanertids huse.⁴ Langvæggene kan enten være lige eller buede. Det klassiske treskibede hus lader sig næppe i grundridset adskille fra det middelalderlige treskibede højremshus. Hvornår de to varianter afløser hinanden, er derfor ret så problematisk at fastslå præcist, men formentlig sker det i anden halvdel af 1000-årene.⁵

Til huse med ydre skråstivere langs ydervæggene regnes det fra ringborgene så velkendte Trelleborg-

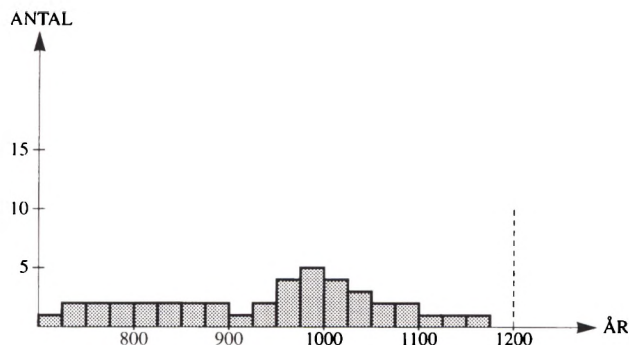

Fig. 1. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med huse med ydre skrånede vægge og lige langvægge i det gammeldanske område.

Bemærkninger til denne og de følgende søjlediagrammer: Enhver lokalitet, der dateringsmæssigt dækker en søjle, er medtaget. Lokaliteter, der har bestået længe, er således repræsenteret i mange søjler.

Den stiplede linie angiver tidsrammen for den henværende undersøgelse.

hus og beslægtede former.⁶ De ydre støttestolper medfører en reduktion af de indre tagbærende stolper. I visse tilfælde er det væggene og skrånede vægge, der alene bærer tagets vægt. Husene kan både have lige og buede langvægge.

Ved enskibede huse forstås der huse, hvor vægstolperne alene bærer tagets vægt. Vægstolperne er jordgravede. Husene kan både have lige og buede langvægge.

Toskibede huse eller midtsulehuse, som de også kaldes, har én række tagbærende stolper anbragt langs husets længdeakse. Disse midtsuler har båret tagets rygås.

Udskudshuse er kendetegnet ved at taget helt eller partielt er ført ud over langvæggen, således at et nyt vægforløb opstår uden for vægstolperne. Fordelen ved denne konstruktion er, at man udvider husets overdækkede areal med det såkaldte udskud. Kernen af udskudshusene kan udgøres af enskibede

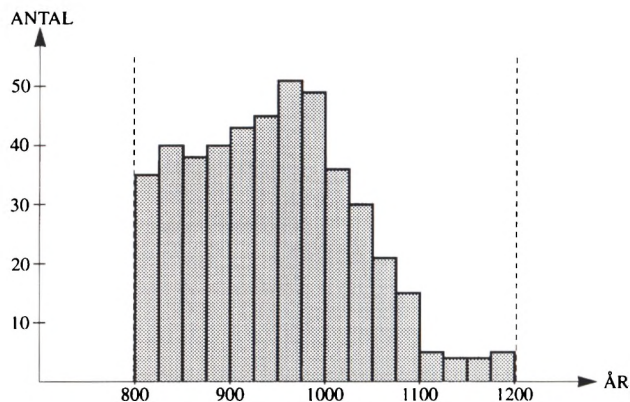

Fig. 2. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med treskibede langhuse i det gammeldanske område.

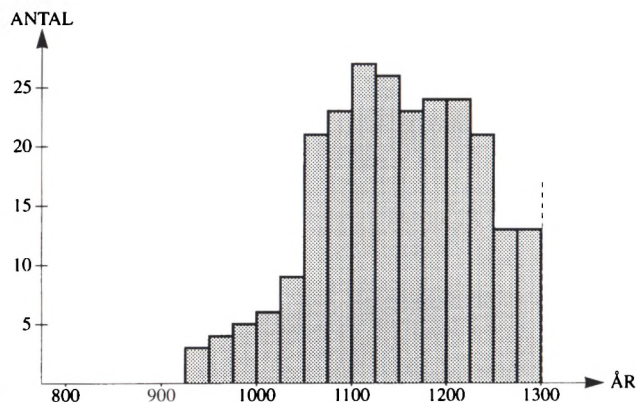

Fig. 3. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med enskibede langhuse med lige langvægge og jordgravede stolper i det gammeldanske område.

huse og tos-kibede huse, og udskudshuset kan med rette opfattes som en variation af de nævnte hus-typer.⁷ De i artiklen omtalte udskudshuse har alle jordgravede vægstolper.

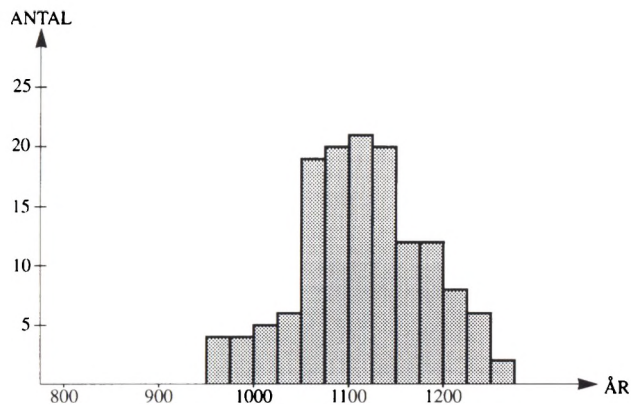

Fig. 4. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med enskibede langhuse med buede langvægge og jordgravede stolper i det gammeldanske område.

Ved syldstenshuse forstås der huse, hvor væggene, evt. også de indre tagbærende stolper, står på sten-syld. Typen, der i reglen fremstår meget diffust p.g.a. fjernelse af stenene og overpløjning, kan indgå i flere af de ovennævnte hustyper. Typen er således ikke en egentlig selvstændig hustype, men kan være en variation af en-, to- eller treskibede huse.

Ved grubehuse forstås der mindre neddybede udhuse. Formen kan være alt fra rund, oval til firkan-tet. Grubehusene har ofte et par kraftige gavlstolper, men typer, hvor væggene bærer taget alene, er også almindelige.

De såkaldte »staklader«, hvis egentlige funktion er lidt uklar, består af 4 stolper, der danner et kvadrat. »Stakladerne« måler oftest ca. 5 × 5 m.

4. Udbredelsen af de forskellige hustyper i tid og rum

Fra 700-årene og frem til begyndelsen af 900-tallet udgøres husmaterialet i det gammeldanske område

af en homogen gruppe, der næsten udelukkende består af treskibede huse og grubehuse. Kun i det nordfrisiske område og i Ribe og Hedeby ses endnu en hustype – nemlig huset med ydre skrånede langs de lige langvægge. Denne hustype synes på dette tidspunkt primært knyttet til den frisiske be-folkningsdel.⁸ Sydligere i Rhinlandet og Westfalen kendes typen tilbage til 600-årene.⁹ Typen breder sig siden til Sydvest- og Vestjylland, hvor den top- per omkring år 1000, men særlig udbredt bliver den aldrig. De sidste forsvinder i begyndelsen af 1100-tal- let. Figur 1 viser den tidsmæssige fordeling af locali- teter med huse med ydre skrånede og lige lang- vægge.

Det klassiske treskibede hus domineres af varian- ten med buede langvægge, mens varianten med lige langvægge optræder i noget mindre antal. Det ind- byrdes forhold imellem de to varianter ændrer sig ikke i tid og rum. Fra år 1000 falder antallet af loka- liteter med treskibede langhuse, og mellem 1100 og 1200 er typen sjælden. Efter 1050 formodes det, at et stigende antal af de treskibede huse udgøres af de af udskudshusene afledte treskibede højremshuse. Fi- gur 2 viser den tidsmæssige fordeling af lokaliteter med treskibede huse.¹⁰

Enskibede huse med jordgravede vægstolper duk- ker op i vikingetiden i første halvdel af 900-årene.¹¹ I begyndelsen i reglen som udhuse, men efter år 1000 også som regulære hovedbygninger.¹² Også her ses to varianter fra starten – nemlig huse med hhv. lige og buede langvægge. Mens varianten med lige lang- vægge overlever middelalderen, top- per varianten med buede langvægge omkring år 1100, og senest omkring år 1275 er typen helt borte.¹³ Figur 3 og 4 viser den tidsmæssige fordeling af lokaliteter med enskibede huse.

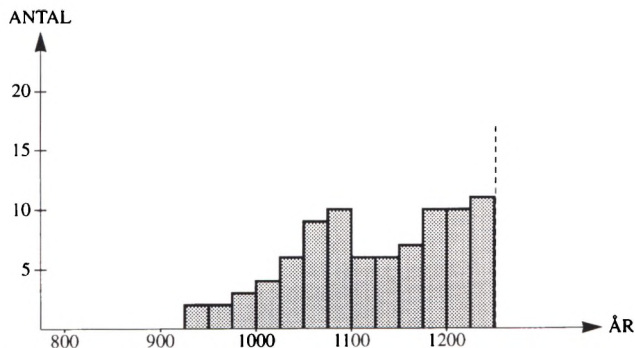

Fig. 5. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med midtsulehuse i det gammeldanske område.

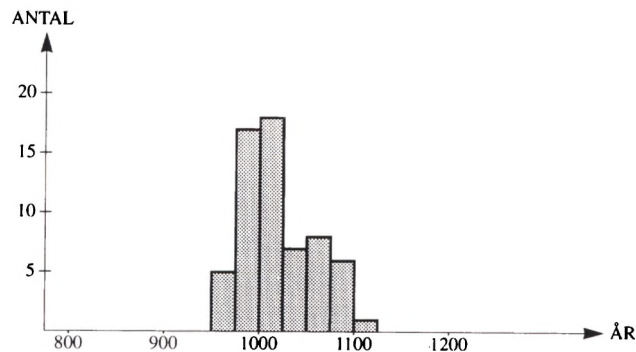

Fig. 6. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med huse med ydre skræstivere og buede langvægge (Trelleborghuse) i det gammeldanske område.

Toskibede huse (midtsulehuse) kendes fåtalligt fra 900-årene.¹⁴ I begyndelsen altid som økonomibygninger i gårdsanlæg, senere også som hovedbygninger. Typens betydning øges i løbet af 1200-tallet. Helt frem til begyndelsen af 1800-tallet opførtes midtsulehuse bl. a. på Fyn.¹⁵ Figur 5 viser den tidsmæssige fordeling af lokaliteter med toskibede huse.

Et sted mellem 950 og 975 introduceres huse med ydre skræstivere langs de buede langvægge. Der optræder flere varianter, heriblandt Trelleborghuset, men der skal ikke her redegøres for definitionen af de enkelte varianter, da der er valgt en bred definition, der er dækkende for alle. Typen bliver hurtigt udbredt over det meste af landet, og udgør oftest hovedbygningen i gårdsanlæg, men ses også som økonomibygninger.¹⁶ En vis prestige synes forbundet med hustypen, der ofte opnår imponerende dimensioner.¹⁷ Typen topper et sted mellem 975 og 1025, hvorefter antallet af lokaliteter med typen falder drastisk, og senest mellem 1100 og 1125 forsvinder de sidste. På figur 6 ses den tidsmæssige fordeling af lokaliteter med huse med ydre skræstivere langs de buede langvægge.

Udskudshuse kendes fra Ca. 1050 i det sydvestjyske område, hvor typen kan være vanskelig at udskille fra huse med ydre skræstivere langs langvæggene.¹⁸ Der kan også være problemer med at udskille et udskudshus fra treskibede huse, såfremt udskuddene dækker begge langvægge. Forskellen mellem et enskibet hus med fuldt udskud langs begge langsider og et treskibet hus kan være meget vanskelig at få øje på. Udskudshuse er egentlig ikke en selvstændig hustype, men kan optræde som en variation af flere af de ovennævnte hustyper. Typen er udskilt for at man kan se, hvornår fænomenet »udskud« optræder. Huse med udskud ses gennem hele middelalderen og frem til begyndelsen af 1800-tallet, hvor de sidste opførtes i bl. a. Thy.¹⁹ På figur 7 ses den tidsmæssige fordeling af lokaliteter, hvor huse med udskud optræder.

Syldstenshuse er heller ikke en selvstændig hustype, men kan optræde som en variation af flere af de ovennævnte hustyper. Typen er medtaget for at

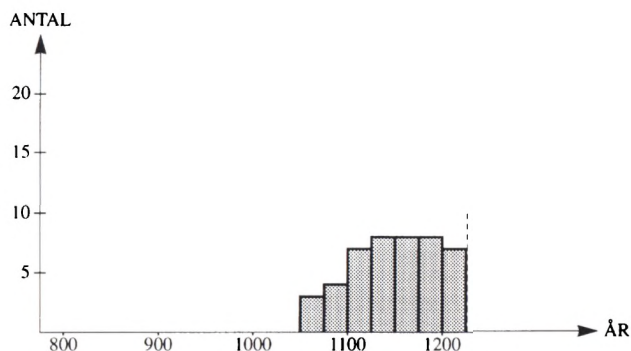

Fig. 7. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med udskudshuse i det gammeldanske område.

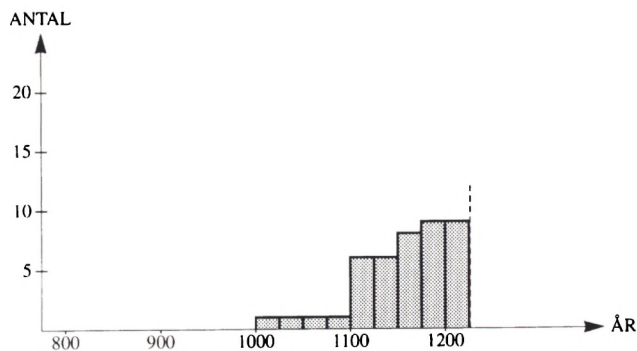

Fig. 8. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med syldstenshuse i det gammeldanske område.

vide, hvornår brug af syldsten optræder. På figur 8 kan det ses, at huse med syldsten synes dokumenteret i 1000-årene, men at det først er fra 1100-årene, at typen begynder at tiltage i betydning.

Grubehusene er meget udbredte i vikingetiden, over stort set hele det gammeldanske område, frem til de sidste årtier af 900-tallet, hvorefter de gradvist

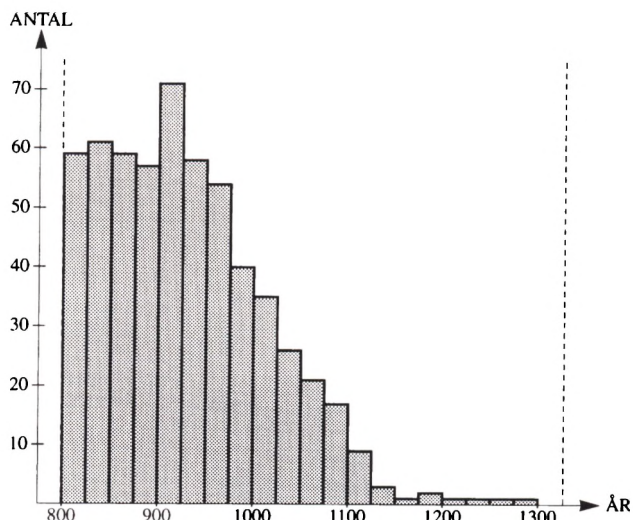

Fig. 9. Søjlediagram, der viser antallet af lokaliteter med grubehuse i det gammeldanske område.

aftager.²⁰ Dog er der især på Sjælland endnu ret mange lokaliteter med grubehuse i 1000-tallet. Herefter ses grubehuset kun sporadisk – de sidste ses omkring år 1300. På figur 9 ses den tidsmæssige fordeling af lokaliteter med grubehuse.

»Stakladerne«, der på dansk område kendes tilbage til førromersk jernalder, ses gennem hele den omhandlede periode.²¹ Ja, faktisk skal der i Klemmenstrup på Sjælland være »staklader«, der angiveligt dateres til 1600-tallet.²² »Stakladerne« optræder relativ fåtalligt i tidsrummet 800-1200 e. Kr.

5. Opsummering

Det samlede materiale med hustomter fra 800-1200 e.Kr. udgøres af over 170 forskellige lokaliteter.²³ Især Jylland er velrepræsenteret, men Sjælland begynder også at komme godt med. Se figur 11. Særlig

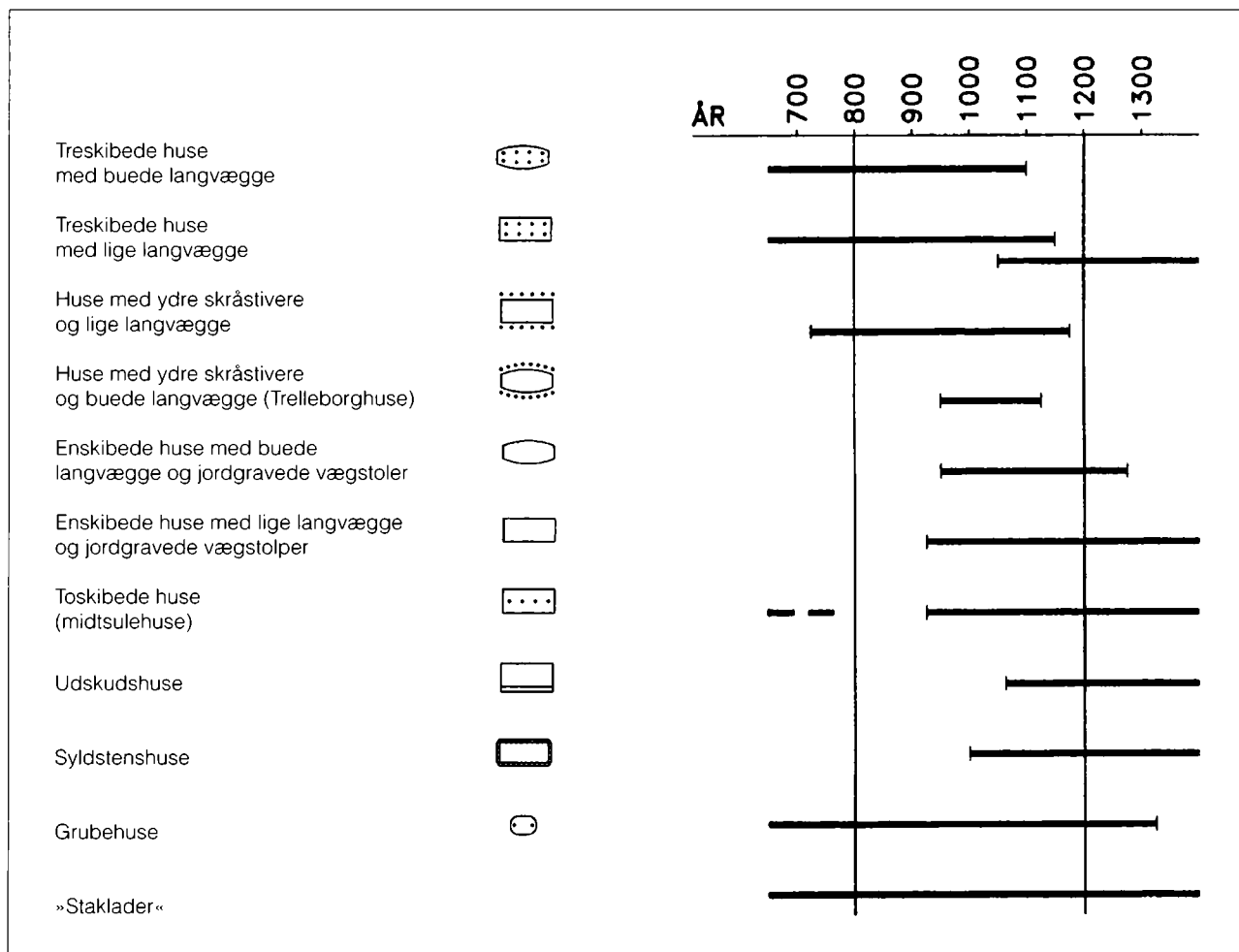

Fig. 10. Den tidsmæssige afgrænsning af de hustyper, der kendes fra perioden 800-1200 e.Kr. i det gammeldanske område.

talrige er lokaliteterne omkring Esbjerg og Ribe. Dette afspejler i høj grad stor udgravningsaktivitet i disse områder. Gasgravningerne har også bidraget med et ganske betragteligt antal lokaliteter med

hustomter. Husmaterialet er mere end fordoblet siden 1980, og det er nu ved at være muligt at ane konturene i udviklingen. Opsummerende kan man sige, at der frem til 900-årene var en jævn udvikling i

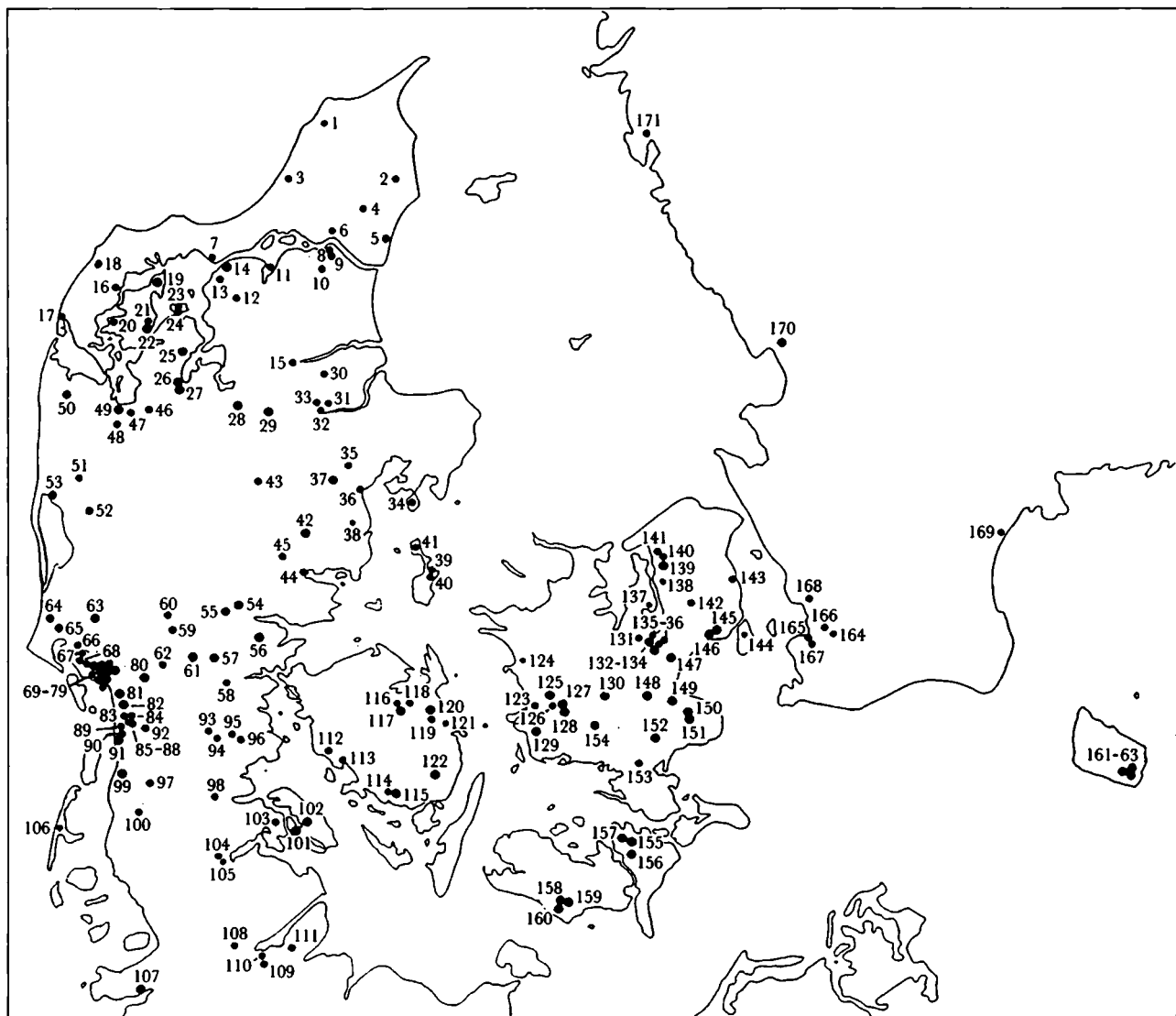

Fig. 11. Udbredelsen af de i kataloget omtalte 171 lokaliteter fra tidsrummet 800-1200 e. Kr.

hustyperne, herefter kommer en brydningstid, hvor en masse nye hustyper introduceres og afprøves. Det er fristende at se de mange fornyelser i byggeskikken i 900-1000-årene som et resultat af en højkonjunktur, der har skabt et overskud, der tildels er omsat i prestigebyggeri. I løbet af 1100-tallet lægger man sig fast på de mest hensigtsmæssige typer, som til gengæld med realtiv få ændringer videreføres helt op til nyere tid. Den tidsmæssige afgrænsning af de forskellige hustyper i den omhandlede periode ses på figur 10.

Det sydvestjyske område synes i flere forbindelser at være tidligst ude med nye hustyper, og meget taler for, at dette område var innovationsområdet i vikingetidens Danmark.²¹ Den livlige samhandel med det karolingiske område og Frisland dannede grundlaget for Ribe og Hedebyes eksistens og var medvirkende til, at nye idéer hurtigt spredtes til disse områder.

Kataloget med kildehenvisninger, der følger efter denne artikel, er tænkt som en hjælp til dem, der fremover vil arbejde med hustyper i vikingetid og tidlig middelalder. Med den hurtige tilvækst, der sker hvert år, vil der være rigeligt med udfordring i blot at ajourføre kataloget.

6. Katalog

Oversigt over hvilke hustyper der forekommer i katalogets 171 lokaliteter.

I kataloget er der med få undtagelser kun medtaget lokaliteter med veldefinerede hustyper. Dateringen af de enkelte lokaliteter er også angivet

Numrene 1-11 angiver de forskellige hustyper:

1. Treskibet hus med buede langvægge.
2. Treskibet hus med lige langvægge.

3. Huse med ydre skrånede og buede langvægge («Trelleborghuse»).
4. Huse med ydre skrånede og lige langvægge.
5. Enskibede huse med buede langvægge (jordgravede vægstolper).
6. Enskibede huse med lige langvægge (jordgravede vægstolper).
7. Midtsulehuse.
8. Udskudshuse.
9. Syldstenshuse.
10. Grubehuse.
11. Staklader.

Forklaring til dateringsangivelserne i kataloget:

—— : fuldt optrukket linie angiver, at dateringen er på sikker grund.

--- : stiplede linie angiver usikker eller urpæcis datering.

← → : pilene angiver at bebyggelsen forsætter ud over dateringsramerne for denne artikel.

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer
1. Skallerup Nørre Søgård	-----											x	AUD 1992 s. 171
2. Ejstrup	←-----	x										x	K. Kjer Michaelsen 1990 s. 38-58
3. Trudslev	←-----											x	S Østergaard Jensen 1986 s. 10-15
4. Stentinget	←-----											x	AUD 1989 nr. 178 AUD 1990 s. 129
5. Aså	-----→							x					A. Steensberg 1952 s. 135ff.
6. Lindholm Høje	←-----	x	x	x								x	O. Marseen 1959 s. 53-68 T. Ramskou 1975 s. 31-39
7. Aggers- borg	←-----	x		x								x	C.G. Schultz 1949 s. 91-108 E. Roesdahl 1977 s. 269-278 E. Roesdahl 1980 s. 166-175 E. Roesdahl 1989 s. 156-162
8. Bejse- bakken	-----	?										x	H. Hinz 1989 s. 112
9. Hasseris	-----	?										x	L.C. Nielsen 1981 s. 2-12
10. Svenstrup- gård, Svenstrup	-----	?										x	L. Behrmann Frandsen 1985
11. Sebber- sund	-----											x	P. Birkedahl m.fl. 1993 s. 3-8
12. Sjørup	-----											x	AUD 1987 s. 141
13. Vansted- gård, Malle	←-----											x	Beretning på ÅHM 146/69
14. Ørbæk	-----		x										M. Hansen 1988 s. 28-29
15. Fyrkat	-----			x								x	O. Olsen m.fl. 1977 E. Roesdahl 1980 s. 166-175
16. Vilsund vest	←-----	x										x	AUD 1988 s. 130 Beretning på THY 2483
17. Agger	-----											x	AUD 1989 s. 137
18. Jannerup, Thy	-----	x								x	x		AUD 1988 s. 129 Beretning på THY 2090

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer
19. Sejerslev, Mors	-----							x		x			AUD 1988, s. 131 Beretning på MHM 1258X
20. Karby, Mors	←-----										x		S. Nielsen m.fl. 1977 s. 5-11 H.J. Madsen m.fl. 1988 s. 14-15
21. Fredsø Lødderup, Mors	-----→									x	x		AUD 1990 s. 133 Beretning MHM 1600X
22. Fårup, Mors	-----	x									x		S. Nielsen 1976 s. 52-61
23. Bjerregårdsbakke, Fur	←-----										x		AUD 1988 s. 137
24. Nederby, Fur	-----	x				x					x		AUD 1987 s. 146 AUD 1988 s. 137 AUD 1989 s. 158
25. Jebjerg	-----	x				x					x		AUD 1987 s. 151
26. St. Engborg, Skive	-----	x											AUD 1988 s. 138
27. Lundbro, Skive	-----			x									P. Mikkelsen 1991 s. 49-54
28. Viborg	-----→			x				x		x			E. Levin Nielsen 1968 s. 23-80
29. Mammen	-----	x											AUD 1990 s. 142 M. Iversen 1991 s. 27-29
30. Kærby	-----										x		L.C. Nielsen 1981 s. 2-12
31. Langvang, Randers	-----	x		x		x		x	x	x	x		H. Sørensen 1988 s. 14-32 Beretning KHM 351/86
32. Randers by	-----										x		AUD 1988 s. 152-153
33. Egegård, Borup	-----	x				x					x		AUD 1988 s. 152 Beretning KHM 2/1958
34. Helgenæs	-----										x		AUD 1989 nr. 283

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer	
35. Lisbjerg	-----	x				x						x	J. Jeppesen & H.J. Madsen 1989 s. 289-310	
36. Århus	-----											x	H.H. Andersen m.fl. 1971	
37. Todderup, Tilst							x	x					x	J. Jeppesen m.fl. 1992 s. 9-13
38. Tiset	-----												x	Beretning FHM 3850
39. Endeberg, Samsø	-----	x											x	AUD 1988 s. 104-105 AUD 1989 s. 125 AUD 1990 s. 111
40. Besser, Samsø	-----												x	AUD 1984 s. 50
41. Søby, Nordby	-----												x	S. Nancke-Krogh 1978 s. 81-96 P. Birkedahl Chris- tensen 1983 s. 149-155
42. Dover, Skanderborg	-----					x								AUD 1987 s. 167 Beretning SBM 30/87
43. Gødvad, Silkeborg	-----	x		x									x	AUD 1989 s. 159 O. Schiørring 1991 s. 16-17
44. Horsens by	-----					x							x	AUD 1991 s. 181 AUD 1992 s. 195
45. Tamdrup	-----	x				x	x						x	O. Schiørring 1991 s. 103-114 AUD 1990 s. 156-157
46. Herrup	-----			x									x	T. Skov 1979 s. 61-68
47. Trabjerg	-----	x	x	x	x	x	x						x	L.B. Jørgensen & T. Skov 1978 s. 7-40 Samme 1980 s. 119-134
48. Nr. Felding	-----	x		x									x	AUD 1988 s. 170 AUD 1989 s. 184 AUD 1990 s. 161 O. Schiørring 1991 s. 16-17
49. Tornmark, Hjern	-----						x							P. Eriksen 1986 s. 32-34
50. Nødskov Hede	-----							x						N.-K. Liebgott 1989 s. 28

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer		
51. Omgård	←-----	x	x	x								x	x	L.C. Nielsen 1980 s. 173-208	
52. Herborg	-----	x			x								x	AUD 1987 s. 175-176 H. Rostholm 1989 s. 25-48	
53. Ring- købing							x							J. Aarup Jensen 1985 s. 61-77	
54. Jelling	←-----	x											x	AUD 1992 s. 201	
55. Bredsten	-----	x											x	AUD 1988 s. 166 Beretning VKH 1348	
56. Klattrup, Smidstrup	-----					x		x						S. Hvass 1983 s. 102-103 DK's længste udgr. 1987 s. 345 nr. 1234	
57. Veerst, Bulagergård	-----					x	x						x	C. Adamsen 1982 s. 39-49	
58. Dollerup- gård, Lunderskov	-----	x	x										x	A.-E. Jensen 1991 s. 12-15 Beretning MKH 705	
59. Vorbasse	←-----→	x	x	x	x	x	x	x					x	x	S. Hvass 1980 s. 137-172 S. Hvass 1985 s. 211-228 J. Kieffer-Olsen 1987 s. 51-57
60. Staghøj, Billund	←-----	x											x	AUD 1987 s. 188-189	
61. Bække Mark	-----					x								P. Siemen 1987 s. 41-42 DK's længste udgr. 1987 s. 374 nr. 1422	
62. Nr. Holsted	-----					x	x		x				x	P.O. Rindel 1993 s. 24-27	
63. Sig	-----					x						?		P. Siemen 1987 s. 39-40	
64. Kærgård, Filsø	-----											x		O. Vejrbæk 1984 s. 49-58	
65. Poghøj, Oksbøl	-----											x		U. Mejdahl 1987 s. 31-37	
66. Hostrup	-----												x	I. Stoumann 1982 s. 8-19	
67. Præstestien Guldager	-----		x										x	AUD 1984 s. 100	

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer	
68. Sædding	—————	x	x		x	x						x	x	I. Stoumann 1978 s. 22-61 I. Stoumann 1980 s. 95-118
69. Gammelby	-----	x	x									x		H.C. Vorting 1972 s. 20-26
70. Vognsbøl	-----	x										x		I. Stoumann 1982 s. 8-19
71. Tovrup	—————					x	x							P. Siemen 1989 s. 30-39
72. Novrup I+II	-----						x	x				x	x	AUD 1988 s. 172 Beretning ESM 1653
73. Grønne- gård, Uglvig	-----	x										x		P. Siemen 1993 s. 68
74. Tange	---					x	x							P. Siemen 1987 s. 38-40 P. Siemen 1989 s. 35-36
75. Tjæreborg, Jens Kuskvej	----		x			x	x							P. Siemen 1989 s. 36 P. Siemen 1991 s. 79
76. Tjæreborg, Østerbyvej	--		x			x		x	x					P. Siemen 1991 s. 74-83
77. Allerup	-->		x											P. Siemen 1990 s. 68 P. Siemen 1991 s. 80
78. Veldbæk	---						x							P. Siemen 1987 s. 42-43
79. Solbjerg, Skads	-----											x		I. Stoumann 1978 s. 24 Beretning ESM 547
80. Gørding	-----						x							Beretning ESM 1512 AUD 1989 s. 185
81. Vilslev	—————			x		x			x				x	S. Jensen 1987a s. 5-17 S. Jensen 1987b s. 3-8 S. Jensen 1990 s. 27-40
82. Nr. Farup	---						x	x	x					P.K. Madsen 1985 s. 168-178
83. Jernkær	—————	x	x				x		x			x		P.K. Madsen m.fl. 1983 s. 11-22
84. Anders- minde	—————		x				x					x		S. Stummann Hansen 1982 s. 25-37
85. Ribe, Sct. Nicolajgade	←											x		S. Jensen 1991 s. 7

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer
86. Ribe, Tvedgade	←-----				x								AUD 1992 s. 211-212
87. Ribe, Ribberlund	←-----	x											S. Jensen 1991 s. 45
88. Ribe, Rosenallé	-----					x			x				C. Feveile m.fl. 1988 s. 29-54
89. Vr. Vedsted	-----						x	x					AUD 1987 s. 186 Beretning ASR 765
90. Okholm	-----										x		M. Bencard 1969 s. 26-36
91. Gl. Hviding	-----	x	x	x	x	x	x	x			x	x	Beretning ASR 440 S. Jensen 1987a s. 5-17 S. Jensen 1987b s. 7-8 S. Jensen 1990 s. 27-40
92. Favrholt	-----										x		S. Stummann Hansen 1982 s. 35
93. Syvsig, Nustrup	-----	x									x		Beretning HAM 1112 DK's længste udgr. 1987 s. 394 s. 1529
94. Uldal Nord	-----	x									x	x	DK's længste udgr. 1987 s. 395-396 nr. 1539 Beretning HAM 1109
95. Vojensgård	-----	x									x	x	DK's længste udgr. 1987 s. 397 nr. 1542
96. Hammelev Nørremark	-----	x									x		AUD 1990 s. 169 Beretning HAM 2529
97. Nr. Løgum	-----							x			x		AUD 1989 s. 191 AUD 1990 s. 172
98. Sdr. Ønlev	-----						x		x		x		AUD 1990 s. 173 Beretning HAM 2348
99. Hjemsted	-----					x	x						Primærmateriale fra Hjemsted udgravningen
100. Emmerske	-----										x		AUD 1984 s. 103
101. Vollerup	-----						x						Beretning på HAM 4312/89

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer
102. Ketting, Rumohrsgård	-----						x					x	DK's længste udgr. 1987 s. 414 nr. 1628 Beretning HAM 1659
103. Vr. Sottrup	-----	x					x	x			x	x	Beretning HAM 2060 AUD 1990 s. 169
104. Pædborg Søndermose	-----										x		A.B. Sørensen 1985
105. Frøslev Polde	-----					x						x	AUD 1993 s. 210
106. Alt- Archsum	-----		?							x			G. Kossack M.fl. 1984 s. 236
107. Elisenhof	←-----		x		x								A. Bantelmann 1975 s. 185-186
108. Schuby	-----						x		x		x		H.J. Kühn 1986 s. 479-489
109. Hedeby Südsiedlung	←-----										x		E. Roesdahl 1980 s. 81
110. Hedeby	-----				x								K. Schietzel 1975 E. Roesdahl 1980 s. 83, 124-127
111. Kosel øst Kosel vest	----- -----	x	x			x	x				x		D. Meier 1990 s. 16-32 D. Meier 1984 s. 113-168
112. Sønderby, Ebberup, Fyn	-----											x	H. Hinz 1989 s. 111-112
113. Gammeltoft, Nabben, Fyn	-----										x		Beretning FSM 6715 AUD 1992 s. 158
114. Nab- Kildegård, Åstrup, Fyn	-----										x		AUD 1985 s. 85
115. Åstrup	-----→							x					T.G. Jeppesen 1981 s. 59-72
116. Odense, Vestergade	-----										x		AUD 1984 s. 59
117. Odenseå, Vestbredden	-----						x						Beretning på FSM 4184

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer	
118. Ejby Mølle	—————		x			x	x					x	x	AUD 1986 s. 81 AUD 1987 s. 122 Beretning FSM 6050
119. Bytoften Røjerup	-----	x		x			x	x					x	AUD 1989 s. 141-142 AUD 1990 s. 123-124 AUD 1991 s. 146-147
120. Rønninge	-----												x	AUD 1988 s. 122
121. Hjulby Nyborg	-----					x							x	AUD 1992 s. 168
122. Gudme	—————→					x	x	x	x				x	AUD 1989 s. 143 AUD 1990 s. 124-125 Beretning FSM 3816
123. Trelleborg	-----			x		x							x	P. Nørlund 1948 E. Roesdahl 1980 s. 166-175 T. Christensen 1988 s. 205-215
124. Gl. Forlev	-----												x	AUD 1992 s. 152-153
125. St. Valby	-----→						x	x						A. Steensberg 1974 s. 218
126. Hejninge	-----→		x											A. Steensberg 1986
127. Ottestrup	-----	x	x				x	x					x	L.C. Nielsen 1983 s. 65-76
128. Slagelse, Idagård	-----						x	x						AUD 1988 s. 107-108 Beretning på NM 6721/88
129. Boeslunde	-----→						x							AUD 1986 s. 65 DK's længste udgr. 1987 s. 180-182 nr. 311
130. Kærup, Ringsted	-----	x	x											P. Siemen 1983, s. 51-63
131. Lejre	←-----			x		x	x						x	AUD 1985 s. 73 AUD 1986 s. 62 T. Christensen 1991
132. Svogerslev	-----	x												AUD 1987 nr. 45
133. Margrethehåb I, Roskilde	-----		x										x	T. Christensen 1988 s. 205-215

Lokalitet	år												Kildereferencer
	800 900 1000 1100 1200	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
134. Margrethehåb II Roskilde	-----					x	x					x	T. Christensen 1982 s. 11-21
135. Vindinge. Moesgård	-----		x								x		T. Christensen 1982 s. 11-21
136. Vindinge. Stålmosegård	-----										x		T. Christensen 1982 s. 22-26
137. Vestby. Selsø	-----										x		AUD 1992 s. 136
138. Hagerup	----->					?	?				x		AUD 1992 s. 137 AUD 1993 s. 114
139. Ølsted. Hagelsegård	-----										x		AUD 1986 s. 17 AUD 1991 s. 123-124
140. Ølsted. Kildemosegård	----->						x			x			N. Engberg 1986 s. 5-22 N.-K. Liebgott 1989 s. 33-34
141. Kregme	-----					x	x				x		AUD 1990 s. 103 AUD 1991 s. 123
142. Smørum-ovre	-----										x		AUD 1985 s. 65 AUD 1986 s. 30 AUD 1987 s. 100 AUD 1988 s. 97
143. Vedbæk	-----										x		A.B. Sørensen 1985
144. Tårnby	----->	x					x	x	x				M. Svart Kristiansen m.fl. 1994
145. Vallensbæk	-----					x							AUD 1985 s. 65-66 Beretning på SØL 218
146. Torstorp. Torslunde	-----							x					AUD 1990 s. 106 Beretning på SØL 295
147. Karlstrup	----->						x						U. Fraes Rasmussen 1982 s. 11-15. AUD 1984 s. 48
148. Gørslev	-----					?							AUD 1988 s. 108
149. Klemmestrup	----->						x						AUD 1986 s. 68 AUD 1987 s. 110-111 U. Fraes Rasmussen 1989 s. 37-54

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200												Kildereferencer	
150. Varpelev, Bøgelund	-----	x	x	x								x	x	S.Å. Tornbjerg 1990 s. 75-94
151. Varpelev, Lillevangsgård	----->						x						x	S.Å. Tornbjerg 1990 s. 89-94
152. Pebringe	----->							x						A. Steensberg 1952 s. 191ff A. Steensberg 1986 N.-K. Liebgott 1989 s. 34-35
153. Snesere	-----											x		AUD 1986 s. 69-70
154. Borup Ris	----->									x				A. Steensberg 1983
155. Gundslev, Hampegård Falster	-----					x	x	x					x	I. Hansen 1983 s. 28-44
156. Bannerup Falster	-----						x							A. Hedegaard Andersen 1983 s. 45-56
157. Kippinge Falster	-----								x					J.Aa. Pedersen 1980 s. 169-188
158. Vejleby Lolland	-----			x		x	x							E.M. Boyhus m.fl. 1971 s. 5-16
159. Askø, Landet sogn Lolland	-----						x							E.M. Boyhus m.fl. 1971 s. 5-7
160. Bakkegård, Lolland	----->		x											C. Adamsen 1983 s. 37-42
161. Grødby, Runegård Bornholm	-----			x										M. Watt 1985 s. 137-148
162. Poulsker, Krusegård	----->		x											H. Vensild 1975 s. 176-183
163. Poulsker, Gadegård	-----		x											H. Vensild 1975 s. 176-183
164. Önnerup, Skåne	-----		x									x		L. Stenholm 1986 s. 80
165. Fosie IV	-----	x											x	N. Bjørhem m.fl. 1983 s. 21-29

Lokalitet	år 800 900 1000 1100 1200	 1	 2	 3	 4	 5	 6	 7	 8	 9	 10	 11	Kildereferencer
166. Lund	→			x								x	A.W. Mårtensson 1976 s. 15-39
167. Käglinge, Tygelsjö	----			?									Arkeologi i Sverige 1984 fig. 37 s. 388
168. Löddeköpinge	————											x	T. Ohlsson 1973 s. 27-42
169. Åhus	---											x	J. Callmer 1991 s. 3-7
170. Nydala, Halmstad	----		x										J. Streiffert 1986 s. 21-29
171. Varla, Kungsbacka	-----			x		x						x	L. Lundquist 1989 s. 7-9

Siden kataloget blev udarbejdet i 1992/93, er der sket en materialetilvækst af nye lokaliteter med veldefinerede hustomter. Der foreligger dog meget lidt skriftligt om hvilke hustyper, der findes på disse pladser, og de er derfor ikke ajourført i fuldt omfang i dette katalog. Nogle af de mere spændende lokaliteter, hvor der kan forventes tilgang af veldefinerede hustyper, er f.eks. Jelling, Tørring vest for Vejle, Grentlund ved Vejen, Ullerup ved Fredericia, Flejsborg i Himmerland, Fjandhuse ved Nissum Fjord og Hundborg i Thy. Sidstnævnte lokalitet udmærker sig ved knap 60 grubehuse og 6-7 langhuse fra vikingetiden, samt et hus fra højmiddelalderen med tørvebyggede vægge. Også I Nr. Fjand er et tilsvarende kompleks af tørvebyggede huse fundet.

Noter

1. Forfatterens hovedfagsspeciale på Afdeling for Forhistorisk Arkeologi ved Aarhus Universitet, 1992, ligger til grund for denne artikel. De mange museer, der beredvilligt har bidraget

med oplysninger til specialet, takkes. Ligeledes takkes Jan Flindt Christensen, Valby, for hjælp med at gøre figurene trykklare.

- Når dækningsgraden ikke når op på 100%, så skyldes det dels manglende respons fra et enkelt museum, og dels at enkelte hustomter kan være fejldateret eller fejltolket og derfor gemmer sig i beretninger, der ikke umiddelbart antyder eksistensen af hustomter fra 800-1200 e.Kr. Endelig er flere udgravninger med hustomter fra artiklens tidsramme endnu så friske, at der endnu ikke foreligger beretninger og andet skriftligt om disse.
- Det siger sig selv, at det er en uoverkommelig opgave at checke dateringsgrundlaget for hver enkelt hus og for den sags skyld også dateringsgrundlaget for hver lokalitet med hustomter fra 800-1200 e. Kr. Man må regne med, at de fleste udgravere har haft de bedste forudsætninger for de respektive dateringer af huse og lokaliteter og stille sig tilfreds med det.
- Hvass 1985 s. 536.
- Ifølge Grith Lerche er udskudshuse og højremshuse synonyme begreber. Se f.eks. ordforklaringerne i Grith Lerche 1987. Bøndergårde i Danmark 1789-1890. En konsekvens af dette bliver da, at højremshuset med sikkerhed optræder fra midten af 1000-årene, da udskudshusene begynder at optræde på Ribe egnen.

Fig. 12. Vinkelgården fra ca. 1530, som nu er opstillet på Hjerl Hede, er et godt eksempel på et hus med udskud. Udskudshuse optræder i Danmark fra midten af 1000-tallet. Foto: Jens Vellew 3.3.1974.

6. Den brede definition »huse med ydre skræstivere og buede langvægge« er valgt frem for de meget snævre definitioner »Trelleborghuse« mm. der blot ville splitte denne gruppe op i en masse små grupper, der ville øge forvirringen. Den brede definition dækker præcist denne gruppes vigtigste karakteristika.
7. Når et enskibet hus har fuldt udskud på begge langsider, da kan huset næppe i grundplanen adskilles fra et treskibet hus. Stig Jensen har formentlig ret i sin formodning (Jensen 1987b, S. 5) om, at middelalderens treskibede huse er udviklet af udskudshuset, snarere end af det klassiske treskibede hus.
8. Bl. a. i værftlandsbyen Elisenhof på Ejdersted halvøen dominerer denne hustype. Se Bantelmann 1975. Hustypen menes bragt til disse egne af friserne, der koloniserede dette område i 6-700-årene. Se Bantelmann 1975.
9. Jf. Waterbolk 1982 s. 104-105.
10. Som en følge af problemerne med at adskille husgrundplanerne fra det klassiske treskibede hus til det fra udskudshusene udviklede, treskibede højremshus, kaldes husene på fig. 2 blot for treskibede huse.
11. Hvass 1980 s. 144, fig. 8 og S. 147-150.
12. Jf. f.eks. T. Christensen 1988 s. 205-215 og S. Jensen 1990 s. 27-40.
13. I germansk jernalder forekommer enskibede huse fåtalligt, men fra Ca. 700-900 e. Kr. er der ikke fundet enskibede huse, men typen kan have optrådt sporadisk. I Holland og det nordtyske lavland kendes enskibede huse fra 600-årene og fremefter. Jf. Waterbolk 1982 s. 104 og Reichmann 1982 s. 171-172. Imidlertid tyder meget på, at den massive overgang til enskibede huse gik over huse med ydre skræstivere. Jf. S. Jensen 1987a s. 20-22.
14. Midtsulehuset har en lang fortid. Helt tilbage til 3300 f. Kr.

- kendes denne hustype i Danmark. Ved det treskibede hus fremkomst i bronzealderens periode II mister midtsulehuset sin betydning og optræder herefter blot sporadisk, indtil den atter får en opblomstring fra tidlig middelalder. Jf. Näsman 1987 s. 76-82.
15. Se Zangenberg 1925.
  16. I bl. a. Vorbasse ses velbyggede stalde med ydre skræstivere. Jf. Hvass 1980 s. 163-166.
  17. Hus IV i Løjre (T. Christensen 1991 s. 39) og hus A i Gl. Hviding (S. Jensen 1990 s. 29) er eksempler på meget store hovedbygninger af denne type.
  18. Jf. Vilslev landsbyen i S. Jensen 1987b s. 4-6.
  19. Jf. Vensild 1982 s. 120.
  20. Grubehuse synes ikke at optræde på Bornholm og de sydlige øer ud mod Østersøen i denne periode, hvilket umiddelbart forekommer underligt, da typen ellers kendes fra det øvrige gammeldanske område. Fremtiden vil vise, om der er tale om et regionalt træk, eller om det nuværende fravær blot skyldes tilfældigheder.
  21. Der kendes ingen staklader øst for Øresund i perioden 800-1200 e. Kr., men da typen kendes i Skåne fra før vikingetiden, formodes fraværet at bero på tilfældigheder.
  22. Jf. Fraes Rasmussen 1989 s. 40-42.
  23. Man må ikke opfatte de 171 lokaliteter som repræsentativ for den oprindelige mængde af bebyggelser. Kun omkring Esbjerg kan man regne med, at bebyggelsestætheden nogenlunde repræsenterer de faktiske forhold i vikingetiden og tidlig middelalder.
  24. Huse med lige langvægge og ydre skræstivere kendes udover de frisiske områder fra Hedeby og Ribe i 7-800-årene. I Hedeby er et sådant hus dendrodateret til 870. Jf. Roesdahl 1980 s. 124. I Ribe er et tilsvarende hus henført til 7-800-årene. Jf. AUD 1991 s. 211-212. Uds kudshuse er også tidligst dokumenteret i det sydvestjyske område. Jf. S. Jensen 1987b s. 4-6. Vikingetidens tidligste enskibede huse synes også at høre hjemme i dette område. Jf. Vorbasse, Hvass 1980 s. 140-153 og Gl. Hviding, S. Jensen (Personlig meddelelse).
- Andersen, A. H.: Bannerup – boplads med anlægspor fra yngre bronzealder til tidlig middelalder. Årsskrift for Lolland-Falsters Stiftsmuseum 1983 s. 45-56.
- Andersen, H. H.; P. J. Crabb; H. J. Madsen: Århus Sønder vold. En byarkæologisk undersøgelse. København 1971.
- Andersen, H. H. og H. J. Madsen; byudgravning ved Århus Katedralskole. KUML 1985 s. 35-95.
- Arkeologi i Sverige 1984. Stockholm 1985.
- Arkeologiske udgravninger i Danmark (AUD) 1984-1993. RAS.
- Augustsson, J.-E.: Den medeltida landsbygdens hus. META 1-2, 1990 s. 45-60.
- Bantelmann, A.: Die Frühgeschichtliche Marschensiedlung beim Elisenhof in Eiderstedt. Landschaftsgeschichte und Baubefunde. Bern-Frankfurt/M. 1975.
- Bencard, M.: Grubehuse i Okholm. Mark og Montre 1969 s. 26-36.
- Björhem, N. & U. Säfvestad: Fosie IV en långdragen historia. Ale 1/1983 s. 3-29.
- Boyhus, E.-M. & K. Snedker: En bosættelse fra den tidlige Middelalder. Foreløbig rapport om udgravningen i Vejleby 1970. Lolland-Falsters Stiftsmuseum 1971 s. 5-22.
- Callmer, J.: Handelsplatsen vid Åhus, viktigt centrum i norra Europa kring år 800. Populär Arkeologi 1/1991 s. 4-7.
- Christensen, P. Birkedahl: Søby – a Viking Age Settlement on Samsø. Journal of Danish Archaeology vol. 2, 1983 s. 149-155.
- Christensen, P. Birkedahl & E. Johansen: Nikolajbjergtet. Skalk 1/1993 s. 3-8.
- Christensen, T.: Vindinge – en oversigt over de nyeste udgravninger. ROMU – Årsskrift fra Roskilde Museum 1982 s. 11-26.
- Christensen, T.: Margretheløb. A Settlement Site of the Early Middle Ages at Roskilde, Zealand. Journal of Danish Archaeology vol. 7, 1988. 5. 205-215.
- Christensen, T.: Lejre – syn og sagn. 1991.
- Danmarks længste udgravning. Arkæologi på naturgassens vej 1979-86. Redigeret af RAS. Ug. af Nationalmuseet og de danske naturgasselskaber 1987.
- Engberg, N.: Kildemosegård gennem 800 år. Frederiksværkegnens Museum. Årbog 1986 s. 5-22.
- Eriksen, P. & L. Helles Olsen: Arkæologi på naturgassens vej. Årsskrift for Holstebro Museum 1985 s. 9-38.
- Feveile, C. & S. Jensen m. fl.: Ansgars Ribe endelig fundet – rapport over en udgravning ved Rosenallé i Ribe 1989. By, mark og geest 1, 1988 5. 29-53.
- Frandsen, L. B.: En analyse af grubehusets funktion inden for

Litteratur

- Adamsen, C.: Bulagergård. En bebyggelse fra tidlig middelalder i Verst sogn. Foreløbig meddelelse. Mark og Montre 1982 s. 39-49.
- Adamsen, C.: Tidligmiddelalderlige huse og landsbyer: Nye undersøgelser Land og by i middelalderen II, 1983 s. 37-42.

- vikingetidssamfundet i Danmark. Hovedfagsspeciale fra nov. 1985 ved Institut for Forhistorisk arkæologi, Aarhus Universitet.
- Hansen, I.: Hampegård – en tidlig middelalderlandsby på Nordfalster. Lolland-Falsters Stiftsmuseums Årsskrift 1983 s. 28-29.
- Hansen, M.: Ørbec. Skalk 6/1988 s. 28-29.
- Hansen, S. Stummann: Andersminde – en vikingetidig bebyggelse nær Ribe. Mark og Montre 1982 s. 25-38.
- Hinz, H.: Ländlicher Hausbau in Skandinavien vom 6. bis 14. Jahrhundert. Stova – Eldhus – Bur. Zeitschrift für Archæologie des Mittelalters. Beihefte 5. Rheinland-Verlag gmbh. Köln 1989.
- Hvass, S.: The Viking-Age Settlement at Vorbasse, Central Jutland. Acta Archaeologica 50, 1979 (1980) s. 137-172
- Hvass, S.: Beretning fra Vejle Kulturhistoriske Museum. Vejle Amts Årbog 1983 s. 102-103.
- Hvass, S.: Viking Age Villages in Denmark – new investigations. Society and Trade in the Baltic during the Viking Age. Acta Visbyensia VII, 1985 s. 211-228.
- Iversen, M. (ed.): Mammen. Grav, kunst og samfund i vikingetid. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter XXVIII, 1991.
- Jacobsen, J.: Røjerups Vikingetid. CARTHA – Årsskrift for Kerteminde Museum 1982 s. 45-55.
- Jensen, A.-E.: Lokale vikinger. Skalk 6/1991. s. 12-15.
- Jensen, S.: Gårde fra vikingetiden ved Gl. Hviding og Vilslev. Mark og Montre 1986-87 (1987a) s. 5-26.
- Jensen, S.: Overgangshuset. Skalk/6, 1987b s. 3-8.
- Jensen, S.: Metalfund fra vikingetidsgårdene ved Gl. Hviding og Vilslev. By marsk og geest 3, 1990 s. 27-40.
- Jensen, S.: Ribes Vikinger. Ribe 1991.
- Jensen, S. Østergaard: Trudslev – en bebyggelse fra yngre jernalder. Vendsyssel nu og da 1986 s. 10-15.
- Jeppesen, J. & H. J. Madsen 1989: Stormandsgård og kirke i Lisbjerg. Kuml 1988-89 s. 289-310.
- Jeppesen, J. & A. Hoff: Torbjørns torp. Skalk 1/1992 s. 9-13
- Jeppesen, T. Grøngaard: Aastrup II. Fynske Minder 1981. s. 59-72.
- Jørgensen, L. Bender & T. Skov 1978: Trabjerg. Resultaterne af 5 års udgravninger af en vikingetidsboplads i NV-Jylland. Holstebro Museums Årsskrift 1978 s. 7-40.
- Jørgensen, L. Bender & T. Skov: Trabjerg. A Viking-age Settlement in North-west Jutland. Acta Archaeologica 50, 1979 (1980) s. 119-134.
- Kieffer-Olsen, J.: Vorbasse by. META 1-2, 1987 s. 51-57.
- Kossack, G., K.-E. Behre & P. Schmid (eds.): Archäologische und naturwissenschaftliche Untersuchungen an Siedlungen im deutschen Küstengebiet vom 5. Jahrhundert v. Chr. bis zum 11. Jahrhundert n. Chr. Band I Ländliche Siedlungen. Weinheim 1984.
- Kristiansen, M. Svart & D. L. D. Mahler m.fl.: Udgravningen ved Tårnby Torv. Foreløbig rapport. Status og sammenfatning. Københavns Amtsmuseumsråd 1994.
- Kühn, H. J.: Eine Siedlung des frühen und des hohen Mittelalters bei Schuby (Kreis Schleswig-Flensburg). Bericht der Römisch-Germanischen Kommission (RGK) Band 67, 1986 s. 479-489.
- Lerche, G.: Bøndergårde i Danmark 1789-1890. Landbohistorisk Selskab. København/Herning 1987.
- Lieb Gott, N.-K.: Dansk middelalder arkæologi. København 1989.
- Lundquist, L.: En storbondgård från 1000-talets Halland. Populär Arkeologi 4/1989 s. 7-9.
- Madsen, H. J. & P. Bugge Vegger: Velgemte vikinger. Skalk 2/1988 s. 14-15.
- Madsen, P. K. & J. E. Petersen: Jernkær. En udgravning i en forsvundet middelalderlandsby ved Ribe. Mark og Montre 1983 s. 11-22.
- Madsen, P. K.: Houses from the later Part of the Twelfth Century at Farup near Ribe, South-West Jutland. Journal of Danish Archaeology vol. 4, 1985, s. 168-178.
- Marseen, O.: Lindholm Høje. Kuml 1959 s. 53-68
- Meier, D. 1984: Eine wikingerzeitliche Siedlung westlich von Kosel, Kreis Rendsburg-Eckernförde (LA 117). OFFA 41, 1984 s. 113-168.
- Meier, D. 1986: Ausgrabungen eisenzeitlicher und frühmittelalterlicher Siedlungen in Kosel, Schwansen (Kr. Rendsburg-Eckernförde). Bericht der Römisch-Germanischen Kommission (RGK) Band 67, 1986 s. 429-444.
- Meier, D.: Ländliche wikingerzeitliche und hochmittelalterliche Siedlungen im umland von Haithabu. 9. Tvarfaglige vikingesymposie i Kiel 1990 s. 16-32.
- Mejdahl, U.: Poghøj – et tidlig middelalderligt gårdsanlæg. META 1-2, 1987 s. 31-37.
- Michaelsen, K. Kjer: Ejstrup – en landsby fra yngre germansk jernalder og vikingetid ved Sabby. Vendsyssel nu og da 1989/90 s. 38-58.
- Mikkelsen, P.: Lundbro – en nyfundet vikingeboplads. MIV 16, 1991 s. 49-54.
- Mårtensson, A. W. red. 1976: Uppgrävt förflutet för PKbanken i Lund. En investering i arkeologi. Acta Lundensia VII, 1976.

- Nancke-Krog, S.: Søby – en landsby fra vikingetiden på Nordsamsø. *Antikvariske Studier* 2, 1978 s. 81-96.
- Näsman, U.: Hus, landsby og bebyggelse. Danmarks længste udgravning. 1987 s. 69-86.
- Nielsen E. Levin: Pederstræde i Viborg. *Kuml* 1968 s. 23-80.
- Nielsen, L. C.: Omgård. A Settlement from the Late Iron Age and the Viking Period in West Jutland. *Acta Archaeologica* 50, 1979 (1980) s. 173-208.
- Nielsen, L. C.: Landsbyreguleringer og grubehuse. Aktuelle problemer i dansk vikingetidsforskning. *META* 1, 1981 s. 2-12.
- Nielsen, L. C. & L. Holm: Ottestrup. En ældre middelalders landsby i Vestsjælland. *Museet for Holbæk og omegn – Årsberetning* 1983 s. 65-76
- Nielsen, S.: En vikingetids landsby på Mors. *MIV* 6. 1976 s. 52-61.
- Nielsen, S. & P. Noe: Karby. En bebyggelse fra yngre jernalder og tidlig middelalder. *MIV* 7, 1977 s. 5-11.
- Nørlund, P.: Trelleborg. København, 1948.
- Olsen, O. & H. Schmidt m. fl.: Fyrkat. En jysk vikingeborg I. Borger og bebyggelsen. København 1977.
- Pedersen, J.-A.: Ergebnisse der archäologischen Tätigkeit im Rahmen des Nordischen Wüstungsprojektes, besonders in Kippinge. *Kiel Papers* 1980 s. 169-188.
- Ramskou, T.: Lindholm Høje. *Nationalmuseets Blå Bøger*. 1975.
- Rasmussen, U. Fraes: Gård til borg. *Skalk* 2/1982 s. 11-15.
- Rasmussen, U. Fraes: Klemmenstrup – udgravning af en middelaldergård ved Køge. *Årbog for Køge Museum* 1983-89 s. 37-54.
- Reichmann, C.: Ländliche Siedlungen der Eisenzeit und des Mittelalters in Westfalen. *OFFA* vol. 39, 1982 s. 163-182.
- Rindel, P. O.: Bønder fra stenalder til middelalder ved Nørre Holsted. *Mark og Montre* 1993 s. 19-27.
- Roesdahl, E.: Aggersborg. The Viking settlement and fortress. *Chateau Gaillard VII* 1, 1977 s. 269-278.
- Roesdahl, E.: Danmarks vikingetid. 1980.
- Roesdahl, E.: Vikingernes verden. 1989.
- Rostholm, H.: Nye udgravninger ved Herborg. *FRAM* 1989 s. 25-48.
- Schietzel, K.: Haithabu. Ein Beitrag zur Entwicklung frühstädtischer Siedlungsformen Nordeuropas. Ausgraben in Deutschland. *Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums* 1, Teil III, 1975 s. 57-71.
- Schiørring, O.: Tamdrup: Kirke og gård. 1991.
- Schultz, C. G.: Aggersborg. Vikingelejren ved Limfjorden. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1949 s. 91-108.
- Siemen, P.: Huse og gruber ved Kærup, Ringsted. *Museet for Holbæk og omegn. Årsberetning* 1983 s. 51-63.
- Siemen, P.: Huse fra tidlig middelalder i Ribe amt. *META* 1-2, 1987 s. 38-48.
- Siemen, P.: Den middelalderlige bebyggelse i Esbjergområdet. *Mark og Montre* 1989 s. 30-38.
- Siemen, P.: Middelalder i Tjæreborg og Allerup. *Mark og Montre* 1991 s. 74-83.
- Siemen, P.: Mellem Uglvig og Tovrup. *Mark og Montre* 1993 s. 61-70.
- Skov, H.: En arkæologisk analyse af landbebyggelsen og dens hus typer i perioden 800-1200 e. *Kr. Hovedfagsspeciale ved Afdeling for Forhistorisk Arkæologi, Aarhus Universitet*, 1992.
- Skov, T.: En vikingetidsbebyggelse i Herrup. *Antikvariske studier* 3, 1979 s. 61-68.
- Steensberg, A.: Bondehuse og Vandmøller i Danmark gennem 2000 Aar. København 1952.
- Steensberg, A. & J. L. Østergaard Christensen 1974: Store Valby. Historisk arkæologiske undersøgelser af en nedlagt landsby på Sjælland bd. I-II. København 1974.
- Steensberg, A.: Borup AD 700-1400. A Deserted Settlement and its Fields in South Zealand I-II. Copenhagen 1983.
- Steensberg, A.: Hal og gård i Hejninge. En arkæologisk undersøgelse af to sjællandske gårdtomter. *Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter. Historiskfilosofiske Skrifter* II. København 1986.
- Stenholm, L.: Önnerup – en skånsk by mellan två revolutioner. Medeltiden och arkeologin. *Fest skrift till Erik Cinthio. Lund Studies in Medieval Archaeology* 1, 1986 s. 73-86.
- Stoumann, I.: De der blev hjemme – en vikingelandsby ved Esbjerg. 1978.
- Stoumann, I.: Sædding. A Viking-age Village near Esbjerg. *Acta Archaeologica* 50, 1979 (1980) s. 95-118.
- Stoumann, I.: To bopladser fra jernalder og vikingetid på Spangsbjerg Kirkevej i Vognsbøl. *Mark og Montre* 1982 s. 8-19.
- Streiffert, J.: Boplatslæmninger i gasledningens strækning. *Fynd* 2/1986 s. 30-34.
- Sørensen, A. B.: En analyse af grubehuse fra 8.-11. Århundrede. *Hovedfagsspeciale ved Afdeling for Forhistorisk Arkæologi, Aarhus Universitet* 1985.
- Sørensen, H.: Voldum, en nedlagt middelalderlandsby. *Historisk Aarbog for Randers Amt, bd. LXXXI* I, 1988 s. 14-32.
- Tornbjerg, S. Å.: Varpelev gennem 2000 år. *Årbog for Køge Museum* 1990 s. 75-94.

- Vejbæk, O.: Hus og ager. Højryggede agre under en bebyggelse fra 1100 årene syd for Filsø i Ål sogn. *Mark og Montre* 1984 s. 49-58.
- Vensild, H.: De arkæologiske undersøgelser på Krusegård og Gadegård i Poulsker. *Bornholmske Samlinger*, rk. II, vol. 8, 1975 s. 176-183.
- Vensild, H.: Højremshuse i Nord- og Nordvest-Jylland i historisk tid. *AMS-Skrifter* 7, 1982 s. 119-129.
- Vorting, H. C.: Gammelby, en vikingetidsbebyggelse i Esbjerg. *Mark og Montre* 1972 s. 20-26.
- Waterbolk, H. T.: Mobilität von Dorf, Ackerflur und Gräberfeld in Drenthe seit der Latènezeit. *OFFA* 39, 1982 s. 97-137.
- Watt, M.: A Viking Age Settlement at Runegård (Grødby), Bornholm. *Journal of Danish Archaeology* vol. 2, 1985 s. 137-148.
- Zanzenberg, H.: Danske bøndergaarde. *Foreningen Danmarks Folkeminder*. Nr. 31 1925.